

คำนำ

องค์ความรู้เรื่องการทำเรือนไทย นี้ เป็นการศึกษา รวบรวม และเรียบเรียงขึ้นตามโครงการภูมิหลังภูมิปัญญาด้านงานช่างฝีมือพื้นบ้านของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม โดยมุ่งหวังจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาด้านงานช่างฝีมือพื้นบ้านให้เป็นระบบ สะดวกต่อการศึกษาค้นคว้า อ้างอิง คุ่มครอง อนุรักษ์ เผยแพร่ และพัฒนาให้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จังหวัดเพชรบุรีเป็นดินแดนแห่งช่างชั้นครูที่สังคมยอมรับและยกย่องให้เป็นงานสกุลช่างเมืองเพชร มีผลงานที่สืบสานและสืบทอด แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองมาแต่โบราณ ช่างฝีมือพื้นบ้านจึงเป็นศิลปะพื้นบ้านที่สามารถแสดงให้เห็นความเป็นชาติไทย ที่สมควรได้รับการศึกษา รวบรวมข้อมูลไว้ใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรมสืบไป

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี

นิยามศัพท์

กรุงพาลี เป็นพิธีขอที่สร้างบ้าน ตามความเชื่อในการปลูกเรือนไทย เชื่อกันว่าทำกรุงพาลี เป็นเทพผู้รักษาแผ่นดิน จึงต้องทำพิธีกรุงพาลี เพื่อเช่นไหว้เจ้าที่ขออนุญาตปลูกเรือนไทย เครื่องเช่นไหว้ในการทำพิธีกรุงพาลี ได้แก่ ข้าวสุก กล้วยน้ำว่าสุก ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ข้าวตอกดอกไม้ ฐูป เทียน หมาก พลุ เป็นต้น

ผ้าห้วเสา หมายถึงผ้าสีขาว และสีแดง ขนาด ๔ X ๖ นิ้ว ลงยันต์ด้วยอักขระภาษาขอม ซึ่งเป็นความเชื่อว่าเป็นป้องกันอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดกับเรือน เช่น วาตภัย อัคคีภัย ใช้วางบนห้วเสาเรือนไทย ทุกต้น เวลาวางให้ผ้าฝืนที่เขียนอักขระอยู่แนบกับห้วเสา

ปรุ้งเครื่องบน หมายถึง การประกอบโครงหลังคาเรือนไทยด้วยตัวไม้ในการปรุ้งเครื่องบน ได้แก่ หน้าจั่ว แปร ออกไก่อ่ ชื่อ

เครื่องบน หมายถึง ตัวไม้ที่ประกอบเป็นโครงหลังคา ประกอบด้วย ชื่อห้วเสา แปรห้วเสา แปรลาน แปรออกไก่อ่ จั่ว จันทันพลาจ ปั้นลม (กลอนฝ้า) ไม้ระแนง ตะพานหนู

เสาเอก เป็นเสาต้นแรกของเรือนที่จะยกขึ้น โดยเจ้าของเรือนไทยจะมีความเชื่อในการดูฤกษ์ยาม และคูทิศที่จะต้องยกเสาเอกเพื่อเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของเรือน

เสาหมอ เป็นเสาที่ใช้รองรับรอดและรา เฉพาะในบริเวณพื้นที่ที่นั่นทรุดหรือผุ มีขนาดเล็กกว่าเสาจริง

เสานางเรียง เป็นเสาที่รองรับหลังคาชั้นในที่ยื่นยาวมาก โดยจะอยู่ทางด้านข้างของเสาเรือน ทำหน้าที่เช่นเดียวกับไม้ค้ำยัน

ตุ้กตา หมายถึง เสาสั้นสำหรับรับน้ำหนักระหว่างจอกับแปรห้วเสา เพื่อมิให้เกะกะพื้นที่ในตัวเรือนไทย

ช่องแมวลอด เป็นช่องที่อยู่ระหว่างพื้นห้องนอนกับพื้นระเบียงหรือช่องระหว่างพื้นระเบียงหรือพื้นชาน มีความยาวตลอดตัวเรือน เพื่อให้ลมพัดผ่านจากใต้ถุนขึ้นสู่บนเรือน และเป็นที่ทำให้ลมภายในเรือนผ่านช่องนี้ได้

ใต้ถุนเรือน หมายถึง ใต้ถุนบ้าน หรือพื้นที่ชั้นล่างของบ้าน

ภูมิปัญญาเรือนไทยเพชรบุรี

๑. บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

๑.๑ ลักษณะทางภูมิศาสตร์

อำเภอบ้านลาดตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเพชรบุรี ห่างจากจังหวัดเพชรบุรี ประมาณ ๗ กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมือง อำเภอเขาย้อยและอำเภอหนองหญ้าปล้อง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอแก่งกระจาน และอำเภอหนองหญ้าปล้อง

อำเภอบ้านลาด มีเนื้อที่ประมาณ ๒๕๘.๑๓๘ ตารางกิโลเมตรหรือ๑๕๐,๓๕๒ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม และที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทุกชนิด แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๘ ตำบล ๑๑๕ หมู่บ้าน ๑ เทศบาล ๑๒ อบต.

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอบ้านลาดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ได้แก่ มะนาว ชมพู่ ฝรั่ง กุ้ง กระจับปี่ เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีการทำปศุสัตว์บ้างเล็กน้อย

ศิลปวัฒนธรรม อำเภอบ้านลาด มีวัดทั้งหมด ๓๕ วัด มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ยังปรากฏแสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีต ได้แก่

๑. ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลสมอพลือ เป็นทำน้ำซึ่งเป็นสถานที่ตั้งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ ครั้งสมัยรัชกาลที่ ๕ และพระประธานยืน ในอุโบสถ

๒. หอระฆัง ศาลาเขียน และอุโบสถสมัยอยุธยาที่วัดโพธิ์กรู ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลท่าช้าง

๓. เจดีย์ทรงระฆังคว่ำ สมัยอยุธยา ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๓ ตำบลบ้านทาน

๔. ถ้ำหลงพอดำ วัดถ้ำรงค์ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลถ้ำรงค์ เป็นถ้ำแคบอยู่ใกล้เขา

มีหน้าผาสูงชันสวยงาม

๕. พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ๒ แห่ง คือ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ และพิพิธภัณฑสถานไทยภูมิปัญญา โรงเรียนบ้านลาดวิทยา ตำบลบ้านลาด

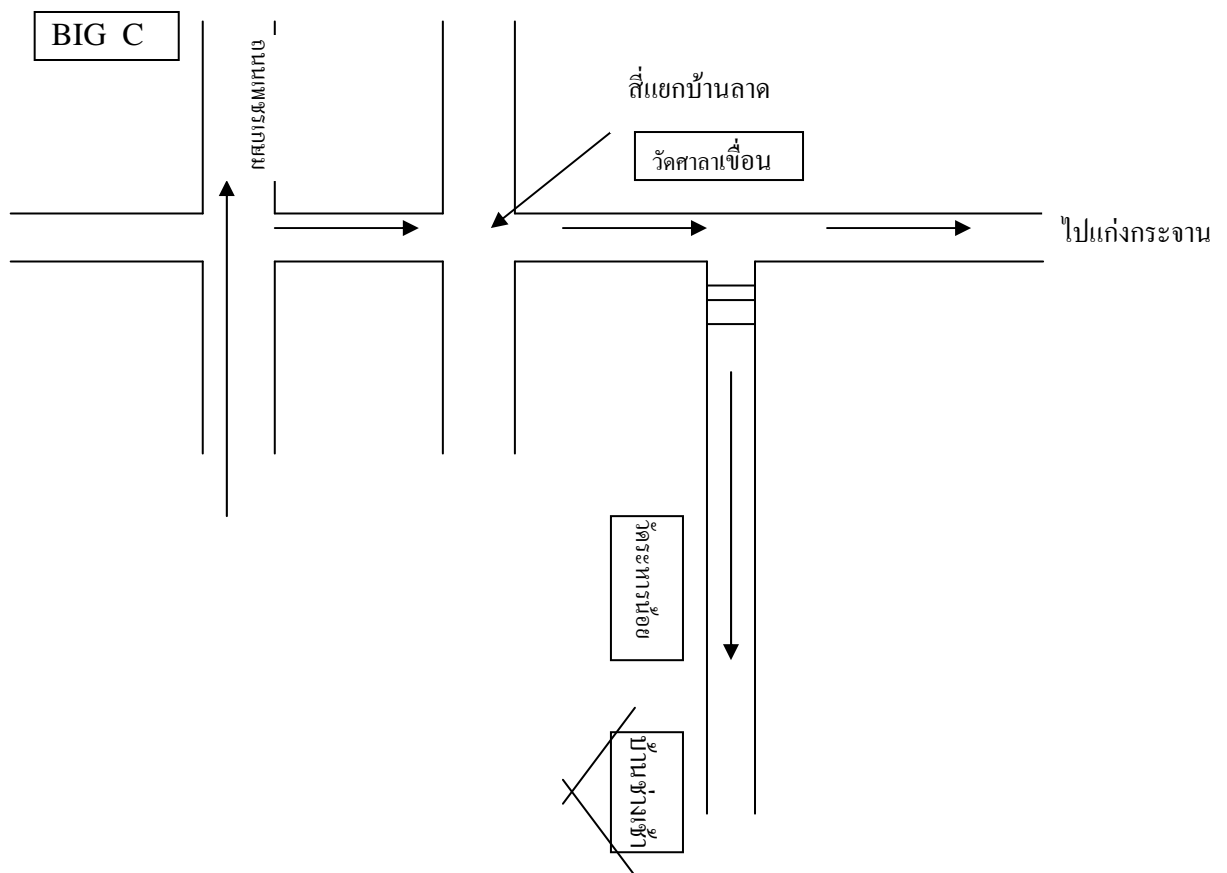
๖. มีศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ๑ แห่งที่ วัดม่วงงาม ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด

ประเพณี และการละเล่นพื้นบ้าน อำเภอบ้านลาดมีประเพณี ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้านที่ชาวอำเภอบ้านลาดยังคงอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดสู่เยาวชน และจัดเป็นประเพณีประจำปีของอำเภอดังนี้

ประเพณี ได้แก่ สลากภัต ลอยกระทง สงกรานต์

การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ วัวเทียมเกวียน วัวลาน ห่เรือบก เพลงปรบไก่อ

๑.๒ แผนที่ตั้งชุมชน

๑.๓ ประวัติความเป็นมาชุมชน

อำเภอบ้านลาด เป็นอำเภอที่แยกพื้นที่การปกครองมาจากอำเภอคลองกระแวงเดิม (ปัจจุบันคือ อำเภอเมืองเพชรบุรี) มูลเหตุที่ต้องแยกออกมาเป็นอีกอำเภอหนึ่งนั้น ตามประวัติกล่าวว่า เพราะบริเวณแถบนี้มีโจรผู้ร้ายชุกชุมยากที่จะปราบปราม จึงมาตั้งที่ทำการอำเภอและสถานีตำรวจเสียจะได้เป็นหูเป็นตาดูแลทุกข์สุขของราษฎร อีกประการหนึ่งท้องที่อำเภอเมืองเดิมก็กว้างขวางอยู่แล้ว อำเภอบ้านลาด เมื่อยกฐานะเป็นอำเภอใหม่ ๆ เรียกกันว่า “อำเภอท่าช้าง” เพราะอยู่ในตำบลท่าช้าง คือบริเวณหน้าวัดโพธิ์กรูในปัจจุบันมีเรื่องเล่ากันว่า ที่ท่าช้างนี้มีโขลงช้างป่าชุกชุมนัก พวกมันลงอาบน้ำที่ห้วยโพธิ์กรูนี้เป็นประจำ

เมื่อเลือกทำเลที่จะตั้งอำเภอได้แล้ว จึงลงมือปลูกสร้างอาคารชั่วคราวขึ้นที่ หน้าวัดโพธิ์กรุก่อน และทางราชการได้แต่งตั้งให้ นายผล สวัสดิ์บุตร มาเป็นนายอำเภอคนแรก ท่านผู้นี้ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงผดุงคชดิษฐ์ ต่อมาเมื่อ พระยาเพชรพิสัยศรีสวัสดิ์ เจ้าเมืองเพชรบุรีมาตรวจราชการที่นี่เห็นว่าที่ตั้งอำเภอยังไม่เหมาะสม เช่น ไม่สะดวกต่อการคมนาคม และน้ำ ในลำห้วยโพธิ์กรุก็ไม่สะอาดพอ จึงหาที่ตั้งอำเภอใหม่ โดยเลือกบ้านไร่ตะคร้อ ซึ่งอยู่ในตำบลเดียวกัน ห่างไปทางทิศใต้ประมาณ 2 กิโลเมตร ทางคมนาคมสะดวกขึ้นเพราะใกล้แม่น้ำเพชร ส่วนชื่ออำเภอยังคงเรียก “ท่าช้าง” ตามเดิม ครั้งแรกนี้ได้อาศัยศาลาหมู่บ้านขนอน ซึ่งเป็นด่านเก็บภาษีน้ำตาล น้ำมันยาง ไม้และของป่า เป็นที่ทำการชั่วคราว

ครั้นถึง พ.ศ. 2463 ขุนเอี่ยมประศาสตร์ ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงอนุกุลเพชรเกษม (โหมด พระประสิทธิ์) มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอเป็นคนที่สองเห็นว่าที่ตั้งอำเภอยังไม่เหมาะสม เช่น บริเวณยังคับแคบ บ้านพักข้าราชการที่อยู่ไกลแม่น้ำ จึงเลือกหาที่ตั้งอำเภอใหม่ โดยจะย้ายไปที่บ้านวังขนวน ตำบลบ้านลาด ห่างจากที่เดิมมาทางตะวันออกประมาณ ๑ กิโลเมตร เป็นที่ติดแม่น้ำตรงค้ำน้ำวน (บริเวณที่เป็นค้ำน้ำใหญ่ ชาวบ้านมักเรียกว่า”วัง” เช่น วังไคร้ วังยาว เป็นต้น) บริเวณนี้แต่เดิมคงมีต้นขนวนขึ้นอยู่มาก เป็นบริเวณที่กว้าง แต่เป็นที่เปลี่ยวโจรผู้ร้ายมักใช้เป็นที่ยังชิงทรัพย์จากพ่อค้าแม่ค้าทั้งทางบก และทางน้ำอยู่เสมอ ถ้าย้ายอำเภอมาตั้งที่นี่ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองด้วยจึงตกลงย้ายมา และเมื่อย้ายที่ว่าการอำเภอมาแล้วก็ยังคงใช้ชื่อเดิมอยู่ เพิ่งมาเปลี่ยนเป็นชื่ออำเภอบ้านลาดตามชื่อตำบล เมื่อ พ.ศ. 2481 คือเมื่อ 65 ปีมานี้เองท้องที่ตำบลนี้ถึงหน้าน้ำ น้ำท่วมถึงทุกปี เช่น บ้านนาลุ่ม บ้านหัวเกาะ น้ำท่วมอยู่นาน ๆ จึงเรียกกันว่าบ้านลาดสืบทอดมา

อำเภอบ้านลาดเป็นอำเภอเล็ก ๆ พื้นที่ทางทิศตะวันออกโอบล้อมด้วยอำเภอเมือง ฯ ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอเมือง ฯ และอำเภอเขาชัยย ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตอำเภอท่ายางและอำเภอเขาชัยย ส่วนทิศใต้ติดต่อกับอำเภอท่ายาง เฉพาะตำบลที่แม่น้ำเพชรผ่านเท่านั้นที่อุดมสมบูรณ์ คือ ตำบลตำรุ ถ้ำรงค์ บ้านลาด ท่าเสา สมอพลือ ส่วนอีก 13 ตำบล ค่อนข้างแห้งแล้งทำไร่นาไม่ค่อยได้ผลดีนัก ส่วนการติดต่อกับตัวจังหวัดราษฎรใช้ลำน้ำเพชรบุรี ส่วนที่เดินเท้าก็ต้องเดินเลียบแม่น้ำไป ราษฎรที่อยู่ไกลน้ำก็ใช้ถนนเขาบันไดอิฐได้อีกทางหนึ่ง เป็นทางขนน้ำตาล ถ่าน และของป่าเข้าไปขายในเมือง และเรียกชาวบ้านลาดที่ใช้เส้นทางสายนี้ว่า “ชาวตะวันตก” ชาวตะวันตกนี้พูดสำเนียงเพชรแท้ ไปอยู่ที่ไหนก็จำได้ เช่น พูดว่า “ไม่เอาหรือ” เป็น “เฮ้ยไม่หรี่ย” หรือ “เฮ้ยไม่” ปัจจุบันนี้การติดต่อระหว่างอำเภอกับจังหวัดมีระยะทาง ๗ กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีทางหลวงสายที่ ๕ (เพชรเกษม) และทางรถไฟ ผ่านท้องที่อำเภอบ้านลาด แต่ส่วนอยู่ไกลที่ตั้งอำเภอ ดังนั้นอำเภอบ้านลาดจึงเปรียบเสมือนเป็นอำเภอปิด แต่ในปัจจุบันมีการสร้างถนนเพิ่มขึ้นทำให้การคมนาคมของอำเภอบ้านลาดสะดวกยิ่งขึ้นสามารถติดต่อกับอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเพชรบุรีได้เกือบทุกอำเภอ เช่น ท่ายาง แก่งกระจาน เขาชัยย เมือง ฯ และอำเภอหนองหญ้าปล้อง เป็นต้น

สารัตถะเรือนไทยเพชรบุรี

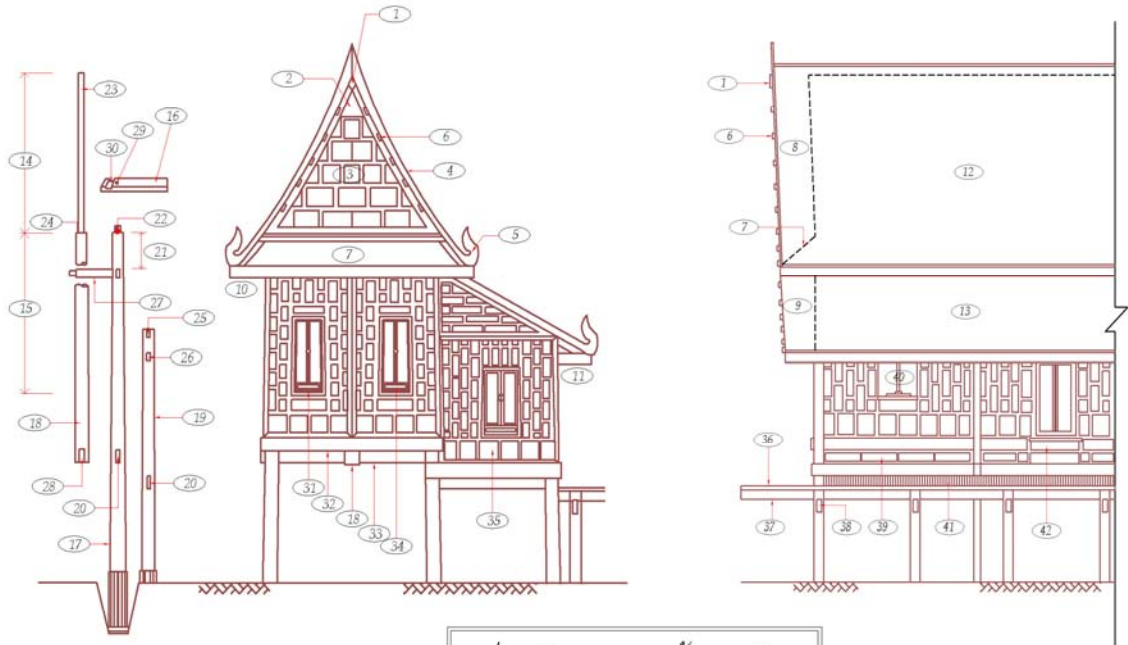
ลักษณะเรือนไทยเพชรบุรี

เรือนไทยเพชรบุรี จัดเป็นงานศิลปกรรมพื้นบ้าน ภาคกลาง เป็นภูมิปัญญาที่เสี่ยงต่อการสูญหาย ใช้เป็นที่อยู่อาศัยมีลักษณะเหมือนกับเรือนไทยภาคกลางโดยทั่วไป เมื่อครอบครัวขยายตัว ลูกชาย หรือ ลูกสาวโตขึ้นและมีครอบครัว จะตกลงกันว่าจะอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้ว พ่อแม่ จะปลูกเรือนไทยให้อยู่อีกหลังหนึ่งต่างหาก อาจสร้างขึ้นตรงกันข้ามกับเรือนพ่อแม่ โดยมีชานเป็นตัวเชื่อม เกิดเป็น เรือนหมู่ขึ้น

เรือนหมู่ คือ เรือนที่ปลูกอยู่ในที่เดียวกันมีหลายหลัง ในระยะต่อมาเมื่อมีความเจริญแล้ว อาจมี นอกชานเล่นกลางติดต่อกันได้ตลอด เรือนเหล่านี้หลังหนึ่งเป็นเรือนหลังเดิมซึ่งพ่อแม่อยู่ นอกนั้นเป็นเรือน หลังย่อมกว่า เป็นที่อยู่ของบุตรสาวที่ออกเรือนไปแล้วส่วนจำนวนเรือนมีกี่หลังนั้น ก็สุดแต่จำนวนบุตรสาว ที่มีเรือนไปแล้ว โดยจะปลูกเรียงกันถัดจากเรือนเดิมออกมาทางด้านหน้าทั้งสองข้าง เรือนหลังเดิมเรียกว่า “หอกกลาง” ส่วนเรือนนอกเรียกว่า “หอรื” เพราะปลูกไปตามยาว ถ้ามีเรือนปลูกอีกหลังหนึ่งเป็นด้านสกัด ก็เรียกว่า “หอกวาง” ตามปกติมักกั้นฝาทั้งสามด้าน เปิดโล่งไว้แต่ด้านหน้า สำหรับเป็นที่รับแขก เป็นทำนองเดียวกับเรือน “พะไล” ถ้าเรือนหมู่นี้เป็นของคหบดี มักมีเรือน โถงปลูกขึ้นหลังหนึ่งที่ตรงกลาง ชาน สำหรับเอาไว้นั่งเล่น หรือใช้เป็นสถานที่เวลามีงาน เช่น สวดมนต์เลี้ยงพระ สำหรับหอนั่ง ไม่จำเป็นต้องปลูกอยู่กลางชานเสมอไป จะเรือนที่ยังไม่มีคนอยู่และเปิดเป็นห้องโถงใช้เป็นหอนั่งก็ได้ นอกจากนี้ยังมีเรือนหลังเล็ก ๆ สำหรับเลี้ยงนก ซึ่งปลูกไว้ตรงไหนก็ได้ตามความเหมาะสมเรือนแบบนี้ เรียกว่า “หอนก” ส่วนด้านหลังของหอนั่งมักปลูกเป็นร้านต้นไม้ ส่วนใหญ่ปลูกไม้เถาที่ดอกมีกลิ่นหอม

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปเรือนไทยภาคกลางนิยมปลูกเป็น ๓ ห้องนอน และไม่นิยมปลูกเรือน ๔ ห้องเพราะถือว่าเรือนอยู่สี่ห้องได้เดือดร้อนรำคาญ ถ้าเป็นคหบดีนิยมปลูกตามตะวันเป็นเรือนแฝด มีชานบ้านเล่นกลาง หลังหนึ่งเป็นเรือนพักอาศัยมี ๓ ห้อง เป็นห้องนอน ห้องเก็บของ และห้องพระ

โครงสร้างเรือนไทย องค์ประกอบต่างๆ ของเรือนไทยมีดังนี้

ส่วนประกอบของบ้านทรงไทย

1	อกไก่	12	หลังคาตัวเรือน	23	ใบตั้ง	34	อกเสา
2	พรหมหน้าจั่ว	13	หลังคากระเบื้อง	24	ไท่ตั้ง	35	ล่องตีนช้าง
3	ลูกฟักหน้าจั่ว	14	เดี่ยวใบตั้ง	25	ปากง่ามเสา	36	พื้นชาน
4	บันลมห	15	เดี่ยวเสาตั้ง	26	รูเต้า	37	ตงชาน
5	เทงบันลมห	16	ซื่อ	27	เต้า	38	รอดชาน
6	แปลาน	17	เสาดัวเรือน	28	ปากง่ามตั้ง	39	ล่องแนวเรือน
7	หลังคาปีกนก	18	เสาตั้ง	29	รูหัวเทียน	40	บานหน้าต่าง
8	ไจลาหน้าจั่ว	19	เสาระเบียง	30	รางหัวซื่อรับแป	41	ล่องแนวชาน
9	ไจลากระเบื้อง	20	รูรอด	31	ทย้อง	42	อัฒจันทร์
10	ไจลาเชิงชาย	21	คอสอง	32	พริ้ง		
11	ไจลาเชิงชาย	22	หัวเทียน	33	รอด		

๑. เสื่อเรือน ไม้ท่อนกลมขนาดตลอดลำต้น ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางที่โคนประมาณ ๒๕ เซนติเมตร ที่ปลายประมาณ ๒๐ เซนติเมตร ใช้ไม้ตั้ง รัง มะค่า หรือแดง การคัดเลือกเสื่อต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นเสื่อเรือนต้องเป็นเสื่อที่ดี มีตาเสื่อที่อยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องถูกโฉลก การเจาะรูเสื่อเพื่อใส่รอดหรือใส่เต้าก็ต้องมีวิธีที่ถูกต้องในการวัด เจ้าของเรือนจะได้อยู่เย็นเป็นสุข เสื่อเรือนสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

๑.๑ เสื่อหอม เป็นเสื่อที่ใช้รองรับรอดและรา เฉพาะในบริเวณพื้นที่ที่นั่นทรุดหรือมุ มีขนาดเล็กกว่าเสื่อจริงเล็กน้อย และช่วงสั้น เสื่อหอมสูงจากพื้นดินถึงระดับใต้พื้น

๑.๒ เสื่อนางเรียง เป็นเสื่อที่รองรับหลังคากันสาดที่ยื่นยาวมาก โดยจะอยู่ทางด้านข้างของเสื่อเรือน เสื่อนางเรียงนี้ทำหน้าที่เช่นเดียวกับไม้ค้ำยัน

๑.๓ เสื่อเอก เป็นเสื่อต้นแรกของเรือนที่จะยกขึ้น ซึ่งเกี่ยวกับพิธีทางไสยศาสตร์ มีการกำหนด ฤกษ์ยาม และดูทิศในการยกเสื่อ

๑.๔ เสื่อโท เป็นเสื่อเรือนที่ยกขึ้นเป็นลำดับที่สองต่อจากเสื่อเอก แต่การยกต้องเวียนไปทาง ด้านขวามือเสมอ

๑.๕ เสื่อตรี เสื่อพล เป็นเสื่อทั่วไปที่นับเวียนขวาเลยเสื่อเอกและเสื่อโทไปแล้ว

๑.๖ เสื่อตม่อ เป็นเสื่อจากใต้ระดับพื้นดินถึงระดับพื้นชาน เป็นเสื่อที่ไม่สูงเลยจากพื้น ขึ้นไป

๒. รอด เป็นไม้เหลี่ยมขนาดประมาณ ๕ X ๒๐-๒๕ เซนติเมตร นิยมใช้ไม้เนื้อแข็ง ทำหน้าที่รองรับพื้นนั่งอยู่บนเสื่อที่จะเจาะทะลุถึงกลางทั้งสองด้าน และยื่นเลยเสื่อออกไปข้างละประมาณ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร ในปัจจุบันเรียกส่วนนี้ว่า **คาน**

รา เป็นไม้เหลี่ยมขนาดเดียวกันกับรอดทำหน้าที่เช่นเดียวกับรอด แต่แขวนอยู่กับพริ้งซึ่งช่วยให้พื้นแข็งแรง ไม่ตกท้องช้าง

๓. ตง เรือนบางหลังหาพื้น ไม้ยาวไม่ได้ ต้องใช้พื้นสั้นขวางกับตัวเรือน จำเป็นต้องมีตงมารองรับ คือไม้เหลี่ยมขนาดประมาณ ๔X๕ เซนติเมตร ระยะห่างประมาณ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร ใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้เต็งรัง ไม้แดง วางพาดระหว่างช่วงรอด ถ้าเรือนปูพื้นขวางและมีตงมักไม่ใช้รา

๔. พริ้ง ไม้สักเหลี่ยมขนาดประมาณ ๕X ๒๐ เซนติเมตร ทำหน้าที่รัดเสื่อส่วนที่ติดกับพื้น ทั้งสี่ด้านให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดและยังทำหน้าที่รับฝาดตลอดทุกด้านพริ้งติดอยู่กับเสื่อด้วยตะปูจันทน์ ทำหน้าที่รับน้ำหนักจากรา

๕. พื้น ไม้เหลี่ยมแบนขนาดประมาณ ๕X๔๐-๔๔-๕๐ เซนติเมตร เรือนไทยนิยมไม้พื้นกว้างมาก ปูบนตงหรือบนรอด เพื่อเป็นที่พักผ่อนอยู่อาศัย ระหว่างแผ่นต่อแผ่นของพื้นมีเดือยไม้แสมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑ เซนติเมตร ตอกยึดพื้น ระยะห่างเดือยประมาณ ๑-๒ เมตร เรียกว่าลิ้นกระบือ สำหรับพื้นที่ใช้ปูนอกชานนั้น จะปูเว้นร่องเพื่อให้หน้าตากเพื่อกันฝน ร่องพื้นชานนี้มีความกว้างประมาณ ๑ เซนติเมตร

๖. ฝักมะขาม ไม้รูปร่างโค้งงอคล้ายฝักมะขามตอกติดกับเสาใต้พื้นเรือนทำหน้าที่รองรับ แผ่นพื้นที่ชนกับเสาและขาดจากกัน ไม้มีส่วนของรอดรองรับจึงใช้ฝักมะขามรองรับส่วนนี้แทนรอด

๗. ฝา เป็นผืนผนังที่ประกอบกันเข้าเป็นแผ่นจากส่วนเล็ก ๆ ของไม้หรือใบไม้บางชนิด โดยมีโครงขอบฝาเป็นไม้จริง หรือ ไม้ไผ่ทำหน้าที่เป็นเสมือนเปลือกหุ้มที่วางภายในห้อง ทำให้เกิดขอบเขต ฝาส่วนด้านสกัดเรียกฝาทั้งแผงว่า ฝาดูดหน้ากลอง ส่วนฝากั้นห้องนอกกับห้องโถงเรียกว่า ฝาประจันห้อง ฝาเรือนไทยที่นิยมใช้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีอยู่ ๘ ประเภท ดังนี้

๗.๑ ฝาปะกน

๗.๒ ฝาปะกนลูกฝึก แดกต่างจากฝาปะกนที่มีดินม่านอยู่ติดกับผนัง

๗.๓ ฝาสำหรับวัด มีจาก และไม้ไผ่เป็นซี่ สำหรับระบายลม ไม่มีดินม่าน

๗.๔ ฝาเพ็ยมรดอเว

๗.๕ ฝาเพ็ยมประกน

๗.๖ ฝาเพ็ยมกะแบะ

๗.๗ ฝาเพ็ยมเกร็ด

๗.๘ ฝาสายบัว

๘. กันสาด เป็นส่วนหนึ่งของหลังคาที่ยื่นออกไปโดยรอบ ลดระดับจากหลังคาลงมา แต่ทำมุนน้อยกว่าหลังคา กันสาดประกอบไปด้วยจันทันกันสาด แปกลอน และ วัสดุผนังปลายจันทันข้างหนึ่ง ตอกยึดอยู่กับเต้าสลักด้วยไม้ อีกข้างหนึ่งรองรับด้วยค้ำยัน หรือเสานางเรียงกันสาดนี้ทำหน้าที่ป้องกันแดด ลม และฝนสาด

๙. เต้า ไม้เหลี่ยมสอดทะลุห่างจากปลายเสา ๕๐-๖๐ เซนติเมตร ทำหน้าที่ยื่นจากเสา ออกไปเพื่อรับน้ำหนักเชิงชายและปลายของหลังคาและเป็นที่ยึดเกาะของจันทันกันสาด เต้าที่อยู่มุมเรือนมี อยู่ ๒ ตัวเรียกว่าเต้ามุม เต้าที่ไม่อยู่ตรงมุมและมีตัวเดียวเรียกว่าเต้าราย เต้าจะมีปลายข้างหนึ่งเล็กและโคน ใหญ่ เมื่อสอดเต้าผ่านเสาที่เจาะรูพอดีกับเต้าเสาและเต้ารับ แน่นพอดีระยะที่ต้องการ

๑๐. สลัก-เดือย เป็นไม้สี่เหลี่ยมสอดทะลุระหว่างโคนเต้ากับจันทันกันสาด ทำหน้าที่ยึด เกาะเต้ากับจันทันสาดให้ติดกัน มีขนาด ๑.๕-๒X๕ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๓๐ เซนติเมตร สลักที่ยื่น เลยเต้าขึ้นไปเสียบด้วยไม้เดือยขนาด ๒ เซนติเมตร

๑๑. ค้ำควา เป็นไม้เหลี่ยมกว้างประมาณ ๘X๑๐ เซนติเมตร เจาะช่องกลางกว้างกว่า ขนาดของจันทัน กันสาด และเต้าเล็กน้อย เพื่อให้องค์ประกอบทั้งสองสามารถสอดผ่านค้ำควาได้ แล้วใช้ ยึดด้วย เดือยไม้ ทำหน้าที่เหมือนสลักเดือย

๑๒. หัวเทียน เป็นส่วนหนึ่งของเสาอยู่ตรงปลาย ควันเป็นแท่งกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ ๔ เซนติเมตร มีหน้าที่ยึดปลายข้อให้ติดกับเสา โดยเจาะรูแผ่นข้อเป็นรูกว้างกว่าหัวเทียนพอสมควร เข้าได้ เพื่อช่วยยึดหัวเสาทั้งสองข้าง

๑๓. ข้อ เป็นไม้สักแผ่นสี่เหลี่ยมมีหน้าที่ยึดหัวเสาทั้งสองเข้าหากัน เจาะที่รูปลายทั้งสองของข้อให้กว้างกว่าหัวเทียนเล็กน้อยและสวมข้อเข้ากับหัวเทียน

๑๔. ดั้ง มีสองชนิดคือ แบบไม้เหลี่ยมแบนทำหน้าที่ยึดดอกลงกับข้อ แบบไม้กลมยาวคล้ายเสา ตั้งอยู่กึ่งกลางรอดยาวถึงข้อ เลขข้อเป็นชนิดแบน เรียกส่วนกลมของดั้งนี้ว่า เสาดั้ง

๑๕. ออกไก่ เป็นไม้สักเหลี่ยมรูปข้าวหลามตัด ยาวตลอดเรือนและยื่นหัวท้าย มีหน้าที่ยึดหน้าจั่ว ดั้ง และจันทัน ตั้งอยู่บนยอดสุดของหลังคา และยังให้หลบหลังคานั่งพับ

๑๖. จันทัน ไม้เหลี่ยมแบน แต่งรูปอ่อนช้อยตามแบบอยู่ระหว่าง ๒ ข้างของสามเหลี่ยม โครงหลังคา ทำหน้าที่รับน้ำหนักของหลังคา ที่ถ่ายทอดมายัง กลอน แปะ และ จันทัน ตามลำดับ จันทันนี้ มีอยู่เฉพาะส่วนของห้องที่ไม่มีหน้าจั่ว และการใช้กับดั่งแขวนเท่านั้น ส่วนห้องที่มีหน้าจั่ว ให้แผงหน้าจั่วรับน้ำหนักจากหลังคาแทนจันทัน

๑๗. แปะ เฉพาะเรือนไทยมีสองชนิด คือ

๑๗.๑ แปะหัวเสา ไม้เหลี่ยมยาวตลอดหลังคาทำหน้าที่ยึดหัวเสาระหว่างห้องต่อห้อง โดยการวางทับกับข้อรับน้ำหนักจากกลอน แปะหัวเสายังทำหน้าที่ยึดรับน้ำหนักของแผงหน้าจั่ว ช่วยเป็นส่วนหยุดของฝ้าตอนบนด้านยาวของเรือน

๑๗.๒ แปะลาน ไม้เหลี่ยมพาดอยู่ระหว่างจันทันกับแผงหน้าจั่ว ยาวตลอดเรือน เท่ากับออกไก่ ทำหน้าที่รับน้ำหนักจากกลอน ถ่ายสู่จันทัน

๑๘. กลอน ไม้เหลี่ยมแบนวางพาดอยู่กับแป กลอนมีอยู่สองชนิด

๑๘.๑ กลอนสำหรับหลังคาจาก เป็นกลอนเรียบเจาะรูข้างหนึ่ง สำหรับใช้ดอกร้อยมัดกับจาก ติดกับแปด้วยการสลักไม้แสมปลายด้านบนเข้าเดือยหางเหยี่ยว ติดกับออกไก่ ปลายด้านล่างตอกติดกับสะพานหนู

๑๘.๒ กลอนสำหรับหลังคามุงกระเบื้องเรียกว่ากลอนขอ เป็นรูปหยักบาก เพื่อให้ระแนง วางทับ มีทั้งแบบบากทุกช่วง กับแบบบากหนึ่งช่วง เว้นหนึ่งช่วง กลอนขอนี้ติดกับแปโดยตะปูเหลี่ยมแบนแต่ไม่ดอกรทุกช่วง ตอกเป็นจังหวะห่าง ๆ

๑๙. ระแนง ไม้เหลี่ยม วางตามยาวของหลังคา ขนานกับออกไก่ใช้สำหรับหลังคาเรือนที่มุงด้วยกระเบื้องวางบนกลอนขอทำหน้าที่รองรับกระเบื้องและถ่ายน้ำหนักลงยังกลอน ยึดติดกับกลอน โดยใช้ไม้แสมเป็นสลักเปลือย

๒๐. เเชิงชาย ไม้เหลี่ยมติดอยู่ที่ปลายเต้า ยาวรอบชายคาทำหน้าที่รับตะพานหนูและรับน้ำหนักทั้งหมดจากปลายกลอน

๒๑. ตะพานหนู ไม้เหลี่ยมติดอยู่ด้านบนของเชิงชายและยึดปลายกลอนไว้ช่วยรับส่วนอื่นของกระเบื้องหรือจากให้พื้นแนวของเชิงชายทำให้น้ำฝนไหลพุ่งออกไปด้านนอกจึงไม่ทำให้เชิงชายผุกร่อน

๒๒. ปั้นลม คือแผ่นไม้แบนติดอยู่ปลายแปหัวเสา แปลาน ออกไก่อ มีหน้าที่ปิดชายคาค้านสกัดหัวและท้ายกันลมตีจากหรือกระเบื้อง ส่วนล่างของปั้นลม แต่งรูปเป็นแบบตัวหงา เรียกว่า หงาปั้นลม การติดใช้ตะปูตอกจากใต้แปทะลุไปติดปั้นลม

๒๓. หน้าจั่ว แผงไม้รูปสามเหลี่ยมสร้างขึ้นจากองค์ประกอบของชิ้นไม้ในลักษณะต่าง ๆ ใช้ประกบปิดตรงส่วนที่เป็นโพรงของหลังคา ทางด้านสกัดหรือด้านข้างของเรือน เพื่อป้องกัน ลม แดด และฝน มีหลายลักษณะดังนี้

๒๓.๑ จั่วลูกฟัก หรือจั่วพรหมพักตร์ แบ่งหน้าจั่วโดยมีแนวนอนและแนวตั้งสลับกันคล้ายฝาปะกน แต่ขนาดใหญ่กว่า และขยายส่วนไปตามแนวนอน

๒๓.๒ จั่วรูปพระอาทิตย์ มีรูปคล้ายพระอาทิตย์ครึ่งดวง เส้นรัศมีพระอาทิตย์ทำด้วยไม้แบน และเว้นช่องให้อากาศถ่ายเท นิยมใช้กับเรือนครัวไฟ

๒๓.๓ จั่วใบปรีอ ตัวแผงประกอบด้วยไม้ขนาดเล็ก เรียงซ้อนทางแนวนอน นิยมใช้กับเรือนนอนและเรือนครัวไฟ ถ้าเป็นเรือนครัวไฟ ส่วนบนมักเว้นช่องให้อากาศถ่ายเทได้

๒๓.๔ จั่วหน้าพรหม

๒๓.๕ จั่วหน้าพระ

๒๔. หลังคา เป็นชิ้นส่วนที่เป็นผืน ทำหน้าที่กันแดดและบังฝนให้กับตัวเรือน ใช้วัสดุหลายอย่างประกอบกันเข้า วัสดุเหล่านั้นหาได้ง่ายตามท้องถิ่นถ้ามุงด้วยกระเบื้องจะดูดซึมความร้อนมากกว่าจากหรือแฝก สำหรับเรือนที่มุงด้วยกระเบื้อง จาก แผลก ส่วนบนสุดของหลังคาคือ ส่วนสันนอกไก่อจะมีร่องรอยจำเป็นต้องมีชิ้นส่วนปิดรอยนี้ เพื่อกันน้ำฝนรั่ว ถ้ามุงด้วยกระเบื้องใช้กระเบื้องครอบเป็นส่วนปิด หากมุงด้วยจากหรือแฝกใช้หลบจากหรือหลบแฝกเป็นส่วนครอบ เพื่อป้องกันไม่ให้ น้ำฝน รั่วไหลเข้ามา

๒๕. ไชรา ส่วนของหลังคาที่ยื่นจากฝา หรือจากหน้าจั่ว ออกไป หากไชราอยู่บริเวณกันสาด ยื่นจากฝาเรียกว่า ไชรากันสาด หากอยู่ตรงหน้าจั่วเรียกว่า ขาหน้าจั่ว

๒๖. คอสอง ส่วนบนของฝาระยะต่ำจากแปหัวเสา หรือชื่อลงมาเป็นช่องลูกฟักโดยรอบของเรือน

๒๗. ร่องดินข้าง ส่วนล่างของฝาระหว่างพื้นห้องนอนกับพื้นระเบียงหรือช่องระหว่างพื้นระเบียงหรือพื้นชาน มีความยาวตลอดตัวเรือน เพื่อเป็นที่ให้ลมพัดผ่านจากใต้ถุนขึ้นสู่บนเรือน และเป็นที่ทำให้ลมภายใน ไหลผ่านช่องนี้ได้

๒๘. ช่องแมวลอด ช่องระหว่างพื้นห้องนอนกับพื้นระเบียงหรือช่องระหว่างพื้นระเบียงหรือพื้นชาน มีความยาวตลอดตัวเรือน เพื่อเป็นที่ให้ลมพัดผ่านจากใต้ถุนขึ้นสู่บนเรือน และเป็นที่ทำให้ลมภายใน ไหลผ่านช่องนี้ได้

๒๙. ประตูห้อง เป็นทางเข้าออกระหว่างห้องนอน ห้องครัว กับระเบียง ประกอบไปด้วย กรอบเซ็ดหน้า บานประตูและเดือย ธรณีประตู คาลคู่ ประตูนี้ส่วนล่างว่าง และส่วนบนขอบเล็กกว่า

๓๐. ประตูรั้วชาน เป็นทางเข้าออกระหว่างชานกับตัวบ้าน โดยมีบันไดเป็นตัวกลาง ลักษณะและส่วนประกอบเหมือนประตูห้อง แต่มีซุ้มหลังคาข้างบน กันฝนสาดมาถูกบานประตู และเน้นทางขึ้นให้มีความสำคัญ และน่าดูยิ่งขึ้น

๓๑. หน้าต่าง เป็นส่วนประกอบของฝาเรือน ที่ทำให้ติดเป็นส่วนเดียวกัน แต่เป็นช่องเจาะให้แสงสว่าง อากาศ และลมผ่านเข้าได้ ซึ่งประกอบด้วย กรอบเซ็ดหน้า ตัวบาน ธรณีหน้าต่าง หयोग ออกเลาคาลเดี่ยว กบ

๓๒. บันได ส่วนประกอบของไม้มีลูกคั่นตามแม่กระได ใช้สำหรับขึ้นจากพื้นดินไปสู่ชาน กระไดแบบเดิมวางพาดกับพื้น ทำซกขึ้นเก็บบนนอกชานได้เมื่อเวลาค่ำคืนเพราะช่วยให้เกิดความปลอดภัยจาก สัตว์ร้ายหรือขโมย

วัสดุและเครื่องมือในการปลูกเรือนไทย

๑. ค้อนปอนด์

๒. ค้อนตอกตะปู

๓. สี่ง

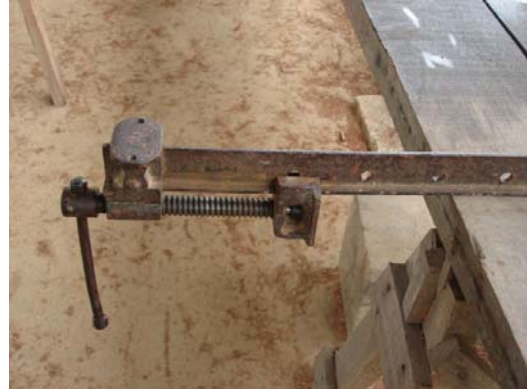
๔. กบไสไม้ หรือ กบไฟฟ้า

๕. สว่าน หรือ สว่านไฟฟ้า

๖. ปากกา หรือแม่แรงอัดพื้นไม้

๗. ฉาก

๘. เต้า/หม้อเส้น/เครื่องตีเส้น ใช้สำหรับตีเส้นจิ้ง
แนวไม้ให้ตรงก่อนเลื่อยไม้

๙. ตลับเมตร

๑๐. ดินสอดำ

๑๑. เครื่องขัดพื้น

๑๒. กระดาษทราย

๑๓. เลื่อยถักดา

๑๔. เลื่อยขอก

๑๘. ลูก หรือขอจืดไม้

๑๙. เครื่องเป่าฝุ่นละออง

๒๐. แปรงทองเหลือง ใช้ปิดเอาสิ่งสกปรกที่ติดอยู่กับเนื้อไม้

๒๑. สลักไม้ มีลักษณะโคนใหญ่ปลายเล็ก ใช้แทนตะปูในการสร้างเรือนไทย

๒๒. ขวาน

๒๓. ลอกคิ้วไม้

ขั้นตอนการปลูกเรือนไทย

ชาวเมืองเพชรบุรียังคงสืบทอดความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกเรือนไทยไว้ เช่น การดูฤกษ์ของตัวเจ้าของบ้านที่จะปลูกเรือนไทย การดูสมพงษ์ปีในการปลูกเรือนไทย การดูทิศในการยกเสาเอก และการทำพิธีกรงพาลีเพื่อขออนุญาตเจ้าที่ในการสร้างเรือนไทย เป็นต้น เมื่อได้ฤกษ์ยามดีแล้ว ก็จะเตรียมการจัดหาเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการปลูกเรือนไทยโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ดูวัน เดือน ปี ฤกษ์ยามตามคติความเชื่อของคนไทยโดยทั่วไป เดือนที่นิยมปลูกบ้านให้นับตามแบบเดือนไทย หรือเดือนทางจันทรคติ ได้แก่ เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสี่ เดือนหก เดือนเก้า และเดือนสิบสอง สำหรับวันให้ดูวันที่เป็นวันอธิบดี ธงชัย ตามปีที่ปลูกบ้าน เป็นต้น

๒. ทำพิธีกรงพาลี เป็นความเชื่อในการปลูกเรือนไทย ที่ต้องทำพิธีกรงพาลี เพื่อเช่นไหว้เจ้าที่ขออนุญาตปลูกเรือนไทย เครื่องเช่นไหว้ในการทำพิธีกรงพาลี ได้แก่ ข้าวสุก กล้วยน้ำว่าสุก ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ข้าวตอกดอกไม้ ฐูป เทียน หมาก พลุ นอกจากนี้ยังต้องมีถั่วเขียว ข้าวตอก และงาดิบโปรยลงบนที่ดินหลังทำพิธีกรงพาลีเสร็จ

๓. ตีฝั ง ตามขนาดความกว้าง ความยาวของตัวบ้านตามที่เจ้าของบ้านกำหนด

๔. ขุดหลุมเสา ตามแบบแปลนที่กำหนดไว้ อาจขุดเฉพาะหลุมเสาเอกก่อน เนื่องจากความเชื่อที่จะต้องมีการแลกขุดหลุม (ขุดเอาฤกษ์เอาชัย) ก่อนที่จะขุดหลุมอื่น ๆต่อไป

๕. ยกเสาเอก โดยเจ้าของเรือนไทยจะมีความเชื่อในการดูฤกษ์ยาม ดูทิศที่จะต้องยกเสาเอกเพื่อเป็นสิริมงคลหลวง ทิศที่นิยมยกเสาเอก คือ ทิศหรีดี หรือทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในการยกเสาเอกจะต้องจัดหาสิ่งของที่เป็นสิริมงคล ได้แก่ ทองคำเปลว แป้งหอม ใบเงิน ใบทอง ใบไผ่สีสุก ใบบัว ใบขนุน ผ้าสามสี และไม้มงคลเก้าชนิด และวันที่นิยมยกเสาเอกคือวันจันทร์ ไม้ที่นิยมยกวันอาทิตย์ ถือว่าเป็นวันไม่ดี

๖. ปรุงเครื่องบน หมายถึงตัวไม้ที่เป็นส่วนของหลังคาได้แก่ ช่อ จันทัน แป กลอน เป็นต้น

๗. ประกอบเครื่องบน หมายถึง การนำเครื่องบนที่ปรุงเสร็จแล้วถอดออกจากกันแล้วนำไปประกอบใหม่บนหาเสาที่ตั้งรอไว้ครบทุกต้น

๘. มุงหลังคา หลังจากการประกอบเครื่องบนเสร็จเรียบร้อยแล้วจะเป็นขั้นตอนการมุงหลังคาด้วยกระเบื้องมุงหลังคาสีต่าง ๆ

๙. ตัดอะเส รอด และตง เพื่อเตรียมสำหรับการปูพื้นต่อไป

๑๐. ประกอบฝาเรือนไทย ก่อนประกอบฝาเรือนไทยต้องคิดพริ้งทุกด้านเสียก่อนเพื่อรองรับ ฝาเรือนส่วนจะเป็นฝาเรือนไทยแบบใดขึ้นอยู่กับเจ้าของบ้านจะเป็นผู้เลือก ได้แก่ ฝาปะกน ฝาปะกนลูกฝัก ฝาสำหรับ ฝาเพ็ญมรดกเอา ฝาเพ็ญประกน ฝาเพ็ญกะเบาะ ฝาเพ็ญเกร็ด และ ฝาสายบัว เรือนไทยหนึ่ง หลังอาจใช้ฝามากกว่า ๑ ประเภท หรือมากกว่าก็ได้

๑๑. ปูพื้น และอัดพื้น พื้นเรือนไทยนิยมใช้ไม้มะค่า ไม้เต็ง ไม้ตะแบก ไม้แดง ตามลำดับ

๒.๔ ระยะเวลาการปลูกเรือนไทย

การสร้างเรือนไทย ๑ หลัง ใช้เวลาดังแต่ ๖ เดือนขึ้นไปจนถึง ๑ ปี หรือมากกว่า ๑ ปี ขึ้นอยู่กับประเภทของเรือนไทยว่าเป็นเรือนเดี่ยว หรือเรือนหมู่ หากเป็นเรือนหมู่มากกว่า ๓ หลังขึ้นไป ใช้เวลาในการปลูกสร้างนานประมาณ ๑ ปี เรือนไทยเป็นสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าในด้านศิลปะ วัสดุ ที่นำมาประกอบเป็นเรือนไทย โดยเฉลี่ยแล้วอายุการใช้งานของเรือนไทย ประมาณ ๒๐๐ ปีขึ้นไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับชนิดของไม้ที่นำมาปลูกเป็นเรือนไทย

๒.๕ ผลงานในกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

หอไตร กุฎิ ศาลาการเปรียญ ชุมประตู่ ร้านค้าจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง

๒.๕ ลักษณะพิเศษของเรือนไทย

๑. มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยซึ่งเป็นเมืองร้อน เรือนไทยที่เป็นรูปแบบดั้งเดิมมักมีใต้ถุนสูง ทำให้ลมโกรกเย็นสบาย

๒. การปลูกเรือนไทยมักปลูกตามตะวัน เพื่อให้ลมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านในหน้าร้อน และลมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านในหน้าหนาว

๓. หน้าจั่วของเรือนไทยเพชรบุรี จะมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ จากปลายสุดของหน้าจั่ว ด้านบนจะลากเป็นเส้นตรงลงมา ๑ ส่วนของตีนจั่ว แล้วจึงค่อย ๆ โค้งลงมาจนถึงส่วนล่างสุด ทำให้รูปทรงเป็นหน้าจั่วรูปเรียวสวยงามแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งจะมีความป้านลงมาตั้งแต่ ยอดจั่วจนถึงตีนจั่วจึงมีความกว้างมากกว่า ไม่เพียวสวยเหมือนหน้าจั่วเมืองเพชร

๒.๖ คำบอกเล่า/ตำนานของผลงาน /แรงจูงใจ

เรือนไทยเป็นสถาปัตยกรรมซึ่งสะท้อนความผูกพันของคน ธรรมชาติ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เรือนไทยส่วนใหญ่ปลูกอยู่ตามพื้นที่ลุ่ม มีแหล่งน้ำสมบูรณ์ เอื้อต่อการทำอาชีพเกษตรกรรม จึงนิยมยกพื้นสูง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับฤดูน้ำหลาก ประกอบกับครอบครัวไทยเป็นครอบครัวใหญ่ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่แน่นแฟ้นและก่อให้เกิดบ้านเรือนไทยในลักษณะที่แตกต่างกันไป ประกอบกับในอดีตประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้นานาชนิด และมีวัฒนธรรม วิถีชีวิตแตกต่างกันไป ที่อยู่อาศัยนับเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของมนุษย์ลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ภูมิอากาศ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ การสร้างบ้านส่วนใหญ่ จึงใช้ไม้มากกว่าวัสดุอื่น ดังจดหมายเหตุหมอบีเฟอร์ ชาวเยอรมันได้กล่าวถึงเรือนไทยในสมัยอยุธยาไว้ว่า “ บ้านคนธรรมดาเป็นบ้านกระท่อม ปลูกด้วยไม้ไผ่ พื้นปูกระดาน หลังคา

มุงจากหยาบ ๆ พวกขุนนางหรือเสนาบดีและข้าราชการในราชสำนักจะปลูก บ้านวัง หรือตำหนักอยู่ต่างหาก และบ้านซึ่งปลูกตามริมแม่น้ำปลูกบนเสาสูง เพื่อมิให้กระแสน้ำน้ำท่วมถึง ”

๒.๗ องค์ความรู้และภูมิปัญญา

๑. การเตรียมไม้ หรือการตากไม้ การตากไม้ จัดเป็นอีกภูมิปัญญาหนึ่งของช่างเรือนไทยในอดีต เป็นวิธีกำจัดความชื้นที่มีอยู่ในเนื้อไม้ โดยนำไม้ที่จะต้องใช้ประกอบเรือนไทยมาตากกลางแจ้งในลักษณะวางพาดสลับไปมาเพื่อให้ตากแดด ตากฝน และตากลมไปพร้อม ๆ กัน ช่างเข้า เล่าให้ฟังว่า “ เมื่อไม้โคนฝนก็ดูดซับน้ำเข้าไปในเนื้อไม้อย่างเต็มที่ เมื่อโคนแดด โคนลม น้ำฝนในเนื้อไม้ก็จะพาเอาความชื้นที่มีอยู่ในเนื้อไม้เดิมออกมาด้วย

๒. ใช้ตุ๊กตาแทนเสากลางเรือน ปกติเรือนไทยหนึ่งหลังจะมีเสาเรือนโดยรอบ จำนวน ๘ ต้น และจะต้องมีเสาตรงกลางยึดระหว่างกลางรอด และข้ออีก ๒ ต้น แต่ช่างเรือนไทยจะใช้เสา ที่เรียกว่า “ตุ๊กตา” แทน ทำให้มีพื้นที่ว่างระหว่างเสา ไม่มีเสากลางอีกต้นให้เกะกะ ซึ่งจัดว่าเป็นภูมิปัญญาของช่างเรือนไทยที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาอย่างนาชื่นชม

๓. ไม้ที่นิยมทำปิ่นลม ต้องเป็นไม้ที่มีน้ำหนักเบา ไม้อมน้ำ ไม้บิดงอ แม้จะโดนแดด โคนฝนเป็นประจำ ได้แก่ ไม้อินทนิล ตะแบก มะยมหอม

๔. สลักไม้ หมายถึง ไม้ที่ใช้แทนตะปูในการสร้างเรือนไทย มีความยาวประมาณ ๘ - ๑๐ เซนติเมตร มีลักษณะโคนใหญ่กว่าปลาย เวลาใส่สลักช่างจะต้องใช้สว่านเจาะนำก่อน แล้วใช้ค้อนตอกสลักลงไปให้โผล่ทะลุด้านหลังประมาณ ๒ เซนติเมตร เมื่อใส่สลักเสร็จแล้ว ก็ใช้สิ่วและค้อนสกัด ส่วนที่โผล่ออกมาให้เรียบเนียนเสมอเนื้อไม้

๕. เค้า หรือหม้อเสี้ยน ใช้สำหรับตีเส้นจิงแนวไม้ให้ตรงก่อนเลื่อยไม้

๖. ประเภทของฝาเรือนไทย ฝาเรือนไทยที่นิยมใช้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีอยู่ ๘ ประเภท ได้แก่ ฝาปะกน ฝาปะกนลูกฝัก แดกต่างจากฝาปะกนที่มีดินม่านอยู่ติดกับผนัง ฝาสำหรับหาวคมีจาก และไม้ไผ่เป็นซี่ สำหรับระบายลม ไม่มีดินม่าน ฝาเพ็ยมรดคาว ฝาเพ็ยมปะกน ฝาเพ็ยมกะเบาะ ฝาเพ็ยมเกร็ด และฝาสายบัว

๗. ประเพณี/ความเชื่อในการปลูกเรือนไทย คนไทยแต่โบราณส่วนใหญ่มีอาชีพเพาะปลูก จึงชอบสร้างบ้านปลูกเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ ถ้าคลอง ถึงหน้าน้ำท่วมล้นตลิ่ง พื้นที่สำหรับบ้าน จึงต้องยกสูงหรือเลือกหาที่สูงเพื่อหนีน้ำส่วนเรือนที่ปลูกก็ต้องยกพื้นเรือนให้สูง แม้น้ำท่วมไม่ถึงราษฎรก็ยังปลูกเรือนยกพื้นสูงอยู่ เพราะในที่เช่นนี้ มักใกล้ ป่าเขา มีสัตว์ป่าร้ายคอยรบกวน นอกจากนี้ คนไทยยังนับถือ

หัวเป็นของสำคัญเพราะเข้าใจว่าเป็นที่อยู่ของมิ่งขวัญประจำตัวคน จึงไม่ยอมให้ใครกล้ากราย หรืออยู่เหนือหัว ถือว่าไม่เป็นมงคลจึงไม่นิยมปลุกเรือนชั้นเดียว

๑.๑ การหาฤกษ์ยามในการปลุกเรือน วันที่จะปลุกเรือน หมายถึง วันยกเสาเอก จะต้องมีการผูกดวงชะตาโดยการนำเอาวัน เดือน ปีเกิดของเจ้าของบ้านมาผูกดวงว่าในปีนั้น ๆ สามารถปลุกบ้านได้หรือไม่ หากไม่มีดวงที่จะปลุกเรือน ได้ก็ต้องรอไปอีก เช่น ๑ ปี ๒ ปี หรือ ๓ ปี

๑.๒ การปลุกเรือนตามตะวัน แต่เดิม มีคติถือกันว่า ถ้าปลุกเรือนขวางตะวันหรือหันข้างเรือนไปทางทิศตะวันออก หรือทิศตะวันตกนั้น ไม่ดี ผู้อยู่อาศัยจะไม่มีความสุข มักมีเหตุให้ต้องเสียตา เพราะไปขวางหน้าดวงตะวัน แต่ถ้าปลุกเรือนตามตะวัน หรือหันเรือนไปทางทิศเหนือหรือทิศใต้ จะเป็นมงคลอยู่เย็นเป็นสุข ห้ามไม่ให้ปลุกเรือนขวางตะวันดังกล่าวข้างต้น มีสาเหตุมาจาก คติความเชื่อที่ว่า ทิศตะวันตกเป็นทิศไม่ดี ฉะนั้น การนอนของคนเป็นจึงถือเป็นคติสืบต่อกันมาไม่ให้หันหัวนอนไปทางทิศตะวันตก เพราะจะเป็นคนตายแม้ทุกวันนี้คน โดยมาก ก็ยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่

๑.๓ การยกเสาเอก ตามความเชื่อว่าวันทั้ง ๗ วัน จะมีผีหลวงอยู่ประจำทิศ การยกเสาเอกในวันใด จะต้องหันหัวเสาไปทางทิศที่เป็นที่อยู่ของผีหลวง ทิศที่นิยมยกเสาเอก คือ ทิศหรดี หรือทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในการยกเสาเอก จะต้องจัดหาล้างของที่เป็นสิริมงคล ได้แก่ ทองคำเปลว แป้งหอม ใบเงิน ใบทอง ใบไผ่สีสุก ใบบัว ใบขนุน ผ้าสามสี และไม้มงคลเก้าชนิด (สัก ขนุน พุยง กันกรา ไผ่สีสุก ชัยพฤกษ์)

๑.๔ พิธีกรุงพาลี เป็นพิธีขอที่สร้างบ้าน ตามความเชื่อในการปลุกเรือนไทย ที่ต้องทำพิธีกรุงพาลี เพื่อเช่นไหว้เจ้าที่ขออนุญาตปลุกเรือนไทย เครื่องเช่นไหว้ในการทำพิธีกรุงพาลี ได้แก่ ข้าวสุก กล้วยน้ำว่าสุก ขนมัดมัดแดง ขนมัดมัดขาว ข้าวตอกดอกไม้ รูป เทียน หมาก พลุ เป็นต้น

๑.๕ การทิ้งดินที่ขุดหลุมเสา เวลาขุดดินต้องไม่ทิ้งดินไปทางทิศที่ผีหลวงอยู่

๑.๖ การปลุกเรือนห้าหลัง เชื่อกันว่าผู้ปลุกจะพบกับความวิบัติ ไม่มีความสุข

๑.๗ ผ้าหัวเสา หมายถึงผ้าสีขาว และสีแดง ขนาด ๔ X ๖ นิ้ว ลงอาคม

เป็นความเชื่อที่สามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดกับเรือน เช่น วาตภัย อัคคีภัย อุทกภัย ไข้หวัดบนหัวเสาเรือนไทยทุกคัน เวลาวางให้ผ้าผืนที่เขียนอักขระอยู่แนบกับหัวเสา

๘. ชื่อเป็นต้นไม้สำคัญที่บ่งบอกขนาดความกว้างของบ้านทรงไทย ที่เป็นบ้านขนาดใด

บ้านทรงไทยขนาดเล็ก ชื่อยาว ๑.๒๐ – ๑.๕๐ เมตร

บ้านทรงไทยขนาดกลาง ชื่อยาว ๓.๕0 เมตร

บ้านทรงไทยขนาดใหญ่ ชื่อยาว ๔.๕0 เมตร

ศาลาไทย ชื่อยาว ๒ เมตร

ภูมิปัญญาช่างฝีมือพื้นบ้าน

๑. ชื่อช่าง นายเข้า พิมพ่นาค

นายเข้า พิมพ่นาค เป็นบุตรนายเฉย นางสาว พิมพ่นาค เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ อายุ ๖๐ ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๘๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ ๗๖๑๕๐ โทร. ๐๘๕ ๕๔๕๒๖๓๕, ๐๓๒ ๕๘๘๐๖๓

ชื่อช่างในกลุ่ม

๑. นางหล่อ พิมพ่นาค หมู่ที่ ๗ ตำบลไร่สะท้อน

๒. นายเทพ บุตรกร หมู่ที่ ๗ ตำบลไร่สะท้อน

๓. นายเทียม เทียมอุทัย หมู่ที่ ๑ ตำบลตำหรุ

๓. นายสะอึ่ง หมู่ที่ ๗ ตำบลไร่ส้ม

๔. นายผวน หมู่ที่ ๗ ตำบลไร่ส้ม

๕. นายเล็ก หมู่ที่ ๗ ตำบลไร่ส้ม

๕. นายเขื่อน แสงทอง หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าช้าง

๖. นายประเสริฐ เอกนก หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าช้าง

๗. นายสะอึ่ง ศรีแจ้ ตำบลท่าราบ

๘. นายแย้ บ้านไร่ถิ่นน้อย

๙. นายเมือบ บ้านนาขลุ่

๑๐. นายผุย ศรีสง่า บ้านบ่อห้วย

งานที่ถนัดที่สุด สร้างเรือนไทย

งานที่ถนัดรองลงมา งานช่างไม้ทุกชนิด

๒. การเรียนรู้และรับการถ่ายทอด

เมื่อครั้งที่นายช่างเข้าอุปสมบทอยู่ที่วัดบ่อบุญ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๐ อุปสมบทอยู่ ๖ พรรษา ได้มีโอกาสเรียนรู้การสร้างเรือนไทย โดยเป็นผู้ช่วย หลวงพ่อหวน จารุวรรณโณ หรือพระครูพิศาลวัชรกุล เจ้าอาวาสวัดบ่อบุญ ซ่อมแซมกุฏิของวัด และได้พยายามสังเกตวิธีการปลูกเรือนไทยจนเกิดความชำนาญ จนค้นพบตนเองว่ามีความถนัด และมีใจรักในด้านการสร้างเรือนไทย เมื่อลาสิกขาบทออกมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งขณะนั้นอายุ ๒๗ ปี ก็ไปสมัครเป็นลูกน้องของนายนิล นิมสังขชาติ ช่างเรือนไทย (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓) ได้พยายามฝึกหัดการปลูกสร้างอย่างต่อเนื่องทำช่างไม้เป็นลูกน้องนายนิล นิมสังขชาติ อยู่เพียง ๑ ปี เท่านั้นก็ออกมารับงานสร้างเรือนไทยเอง

และเป็นช่างที่มีฝีมือเยี่ยม มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงการช่างเรือนไทยของจังหวัดเพชรบุรีจนถึงปัจจุบัน และได้ถ่ายทอดความรู้ในการปลูกเรือนไทยให้แก่ช่างในกลุ่ม จำนวน ๑๑ คน ดังนี้

๑. นายประเชษฐ พิมพินาค	ตำบลคำหรุ
๒. นายประทุม อนุอินทร์	ตำบลท่าช้าง
๓. นายพิศ สุขสวัสดิ์	ตำบลไร่สะท้อน
๔. นายชั้น เยื่อสุวรรณ	ตำบลไร่สะท้อน
๕. นายเสน่ห์ บัวหลวง	ตำบลไร่สะท้อน
๖. นายห้วน ศิรินันท์	ตำบลไร่สะท้อน
๗. นายอรุณ ประเทศกล่อม	ตำบลไร่สะท้อน
๘. นายจรัส นิลม่วง	ตำบลไร่สะท้อน
๙. นายเพชร นิลห้อย	ตำบลไร่สะท้อน
๑๐. นายวิรุฬ พิมพินาค	ตำบลหนองกะป๋
๑๑. นายเจริญพร พรชัย	ตำบลหนองกะป๋

๓. รายได้และค่าตอบแทน

ค่าแรงรายวัน

หัวน้ำช่าง ค่าแรงวันละ ๕๐๐ บาท ๖๐๐ บาท และ ๘๐๐ บาท

ช่างทั่วไป ค่าแรงวันละ ๕๐๐ บาท ๓๕๐ บาท ๓๐๐ บาท และ ๒๘๐ บาท เป็นต้น

ทั้งนี้ ค่าแรงจะแตกต่างกันไปตามฝีมือและประสบการณ์ ของช่างแต่ละคน

ค่าแรงจ้างเหมา

เรือนไทยหลังเดี่ยว ราคาหลังละประมาณ ๑ ล้านบาท

เรือนไทยคู่ ราคาหลังละประมาณ ๒ ล้านบาท

ทั้งนี้ ราคาจ้างเหมา ขึ้นอยู่กับชนิดของไม้ที่นำมาปลูกเรือนไทยนั้น ๆ

ค่าแรงของช่างเรือนไทย ได้แก่ ๘๐๐ บาท ๖๐๐ บาท ๕๐๐ บาท ๓๕๐ บาท และ ๒๘๐ บาท ขึ้นอยู่กับความสามารถ และประสบการณ์ของช่างแต่ละคน

๔. หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ

๑. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
๒. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี

๕. การยกย่องจากสถาบัน/การยอมรับจากช่างในชุมชน

นายช่างเข้า พิมพ์นาค มีฝีมือในการสร้างเรือนไทยเป็นที่ประจักษ์ในวงการช่างเรือนไทย และมีชื่อเสียงในหมู่ของผู้นิยมเรือนไทยแบบปากต่อปากจนเป็นที่ยอมรับของเจ้าของบ้านที่มีความประสงค์จะปลูกเรือนไทยเป็นเวลานาน จนมีงานสั่งมือ สร้างอาชีพที่มั่นคง สร้างรายได้แก่ตนเองและลูกศิษย์(ลูกน้อง) ที่อยู่ในกลุ่มได้เป็นอย่างดี ผลงานที่สร้างความภาคภูมิใจ คือ การซ่อมแซมหอไตร หนองลำจันทร์ แขวงสุวรรณเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผลงานที่ภาคภูมิใจ

๑. หอไตรหนองลำจันทร์ แขวงสุวรรณเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
๒. กุฏิหลวงพ่อยิ้ม วัดเพชรพลี ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี
๓. กุฏิวัดใหม่เจริญธรรม ตำบลบางจานอำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี
๔. กุฏิวัดคลองสายหนึ่ง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
๕. กุฏิวัดเจริญศรีมณีผล ตำบลบางจาก อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี
๖. ฌาปนสถานวัดศาลาเขื่อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
๗. ฌาปนสถานวัดชายนา อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี
๘. ฌาปนสถานวัดคอนกลาง

๖. ชื่อผู้ให้ข้อมูล

นายเข้า พิมพ์นาค เป็นบุตรนายเฉย นางสาว พิมพ์นาค เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ อายุ ๖๐ ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๘๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ ๗๖๑๕๐ โทร. ๐๘๕ ๕๔๕๒๖๓๕, ๐๓๒ ๕๘๘๐๖๓

๗. ชื่อผู้สำรวจข้อมูล

นางสุรางค์ศรี พวงมะลิ นักวิชาการวัฒนธรรม ๗

บ้านเลขที่ ๖/๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลท่าช้าง อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ ๗๖๑๕๐

โทร. ๐ ๓๒๔๔ ๐๓๘๘, ๐๘๔ ๖๓๕๓๕๓๗

นางสาววรรณณา บุตรเจียมใจ นักวิชาการวัฒนธรรม ๖

บ้านเลขที่ ๑๐๕ หมู่ที่ ๘ ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ ๗๖๐๐๐

โทร. ๐ ๓๒๔๑ ๕๑๒๖, ๐๘๔ ๐๕๕๔๒๔๗

๘. วันที่เก็บข้อมูล

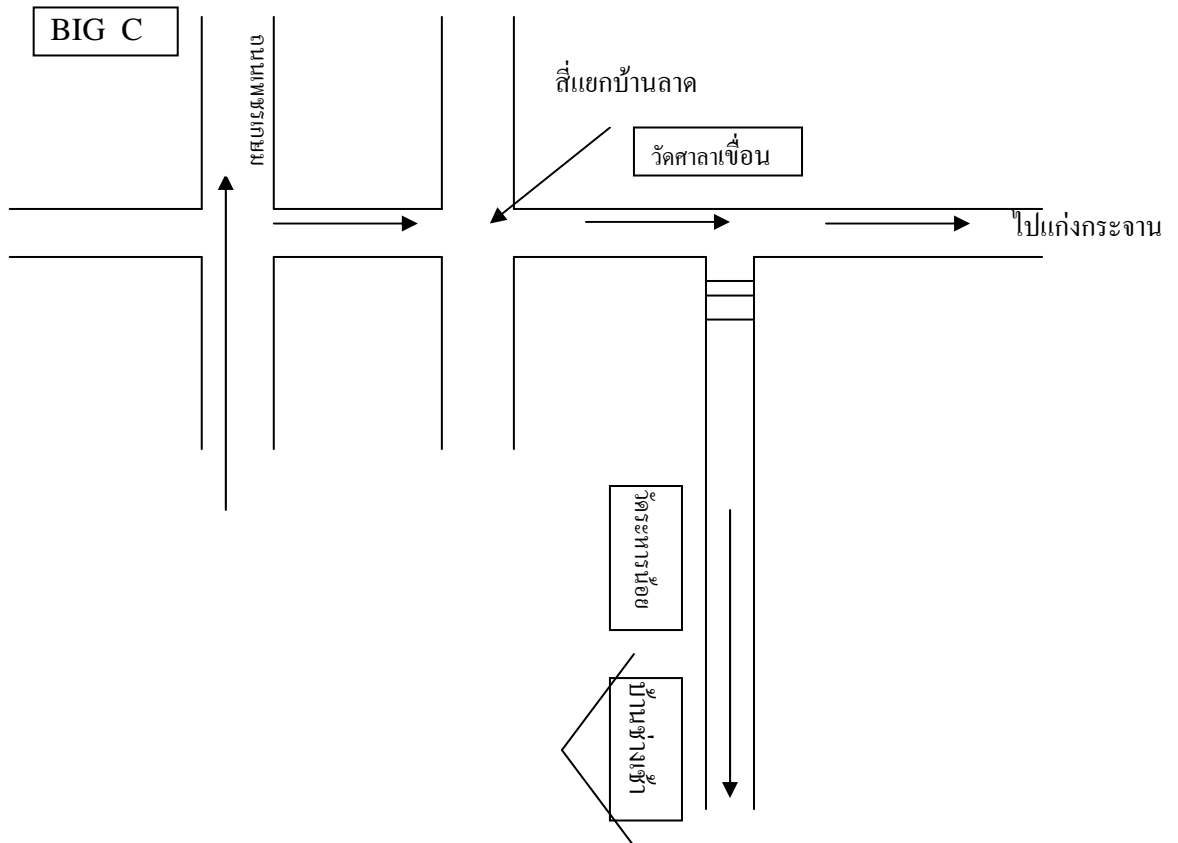
วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๐

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๐

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๐

๙. แผนที่สถานที่อยู่อาศัยของผู้ผลิตผลงาน

๑๐. ภาพถ่ายช่าง

นายเข้า พิมพ่นาค
ภูมิปัญญาเรือนไทยเพชรบุรี

ภาพเรือนไทยเพชรบุรี

